

* Nacht van de nacht in Spaarbankbos
Zaterdag 25 oktober
Aanvang 19.00 uur

Zaterdag 25 oktober is het de Nacht van de nacht. Niet alleen mensen hebben last van te veel licht, ook voor de meeste dieren is het een ramp. In heel West-Europa en ook in en rondom Hoogeveen is het nagenoeg onmogelijk om nog plekje te vinden waar de hemel echt donker is. Om aandacht voor de lichtvervuiling te vragen houdt de werkgroep van Natuurlijk Evenwicht Krakeel in samenwerking met IVN Hoogeveen een nachtwandeling van ongeveer een uur, met verrassingen in het Spaarbankbos. Om 19.00 uur verzamelen op de parkeerplaats van de tennisbaan. De wandeling is voor volwassenen, maar ook zeker voor jonge kinderen met hun ouders. Opgave bij: r.zuidema@swwh.nl.

* Lezing: Das en dashond
Maandag 27 oktober
Aanvang 19.30 uur

Boswachter Pauline Arends van Staatsbosbeheer geeft maandag 27 oktober om 19.30 uur een lezing over de das en de dashond in het Struunhuus van IVN Hoogeveen. Pauline is al ruim twintig jaar betrokken bij het onderzoek naar de das. Ze heeft de opkomst van de das op de voet gevolgd en is al jaren de drijvende kracht achter de dassetellingen in Drenthe. In haar lezing gaat Pauline in op allerlei aspecten van het boeiende dassetleven en de wasbeerhond. Sinds 2013 is de wasbeerhond (of marterhond) een officieel nieuw diersoort op de zoogdierenlijst van Drenthe. Graag aanmelden via de website van IVN Hoogeveen.

* Lezing: Vogelvriendelijk tuinieren
Donderdag 23 oktober
Aanvang 20.00 uur

De winter staat binnenkort weer voor de deur. Voor onze vogelvrienden is dat de moeilijkste tijd. Wat kunnen wij er aan doen hun het beste door de winter te helpen? Naast het voeren van de vogels is het inrichten van de tuin op een vogelvriendelijke manier misschien nog een veel betere optie. De lezing van de vogelwerkgroep van IVN Hoogeveen vindt plaats op donderdag 23 oktober. Voor dit onderwerp is Cor Dirksen, tuinogelconsulent Vogelbescherming Nederland, bereid gevonden hierover een lezing te houden. Aanvang 20.00 uur in het Herman Bavinckhuis te Hoogeveen. Graag opgeven via de website van IVN Hoogeveen.

* Naar buiten in Drents-Friese Wold
Woensdag 22 oktober
Aanvang 14.00 uur

Het is herfst! Tijd dus om heerlijk naar buiten te gaan. Ga mee op woensdagmiddag 22 oktober vanuit het Buitencentrum in Appelscha. Deze middag wordt in het bos op zoek gegaan naar allerlei natuurspulletjes om later binnen een eigen herfsttooi te maken. De boswachter staat om 14.00 uur klaar om naar buiten te gaan. Vooraf aanmelden is noodzakelijk (0516-464020).

* Spannende wildernis in het donker
Zaterdag 25 oktober
Aanvang 19.00 uur

Tijdens de landelijke Nacht van de nacht op zaterdag 25 oktober kan men ook bij Buitencentrum Boomkroonpad nachtachiviteiten beleven. Vanaf 19.00 tot 21.00 uur kan gestart worden met een spannende tocht door het donkere bos. De tocht is voor jong en oud. Onderweg is er van alles te ontdekken en te beleven. Tijdens de Nacht van de nacht kan samen met de boswachters en gidsen van Staatsbosbeheer een nachtelijke tocht gemaakt worden door het bos bij het Boomkroonpad. De tocht gaat dwars door de wildernisgebieden bij het Boomkroonpad. Onderweg staan een boswachter en een verhalenverteller die meer informatie geven over het gebied en de nachtelijke beleving. Zet al je zintuigen op scherp, want in het donker is de weg moeilijk te zien. De route gaat over paden, soms breed, maar soms ook smal en af en toe dwars door het donkere bos. Waar het erg moeilijk is, helpen touwen om de weg door het bos te vinden. Wie het aandurf, kan na afloop in het donker het Boomkroonpad beklimmen.

Om 19.00 uur start de eerste groep. Vervolgens vertrekt er elke 15 minuten een groep mensen voor een nacht wandeling, die in totaal ongeveer twee uur in beslag neemt. Per wandeling kunnen maximaal twintig personen mee. Graag vooraf aanmelden via tel. 0592-377305 of boomkroonpad@staatsbosbeheer.nl

Plaats: Buitencentrum Boomkroonpad, Steenhopenweg 4, 9533 PN in Drouwen.

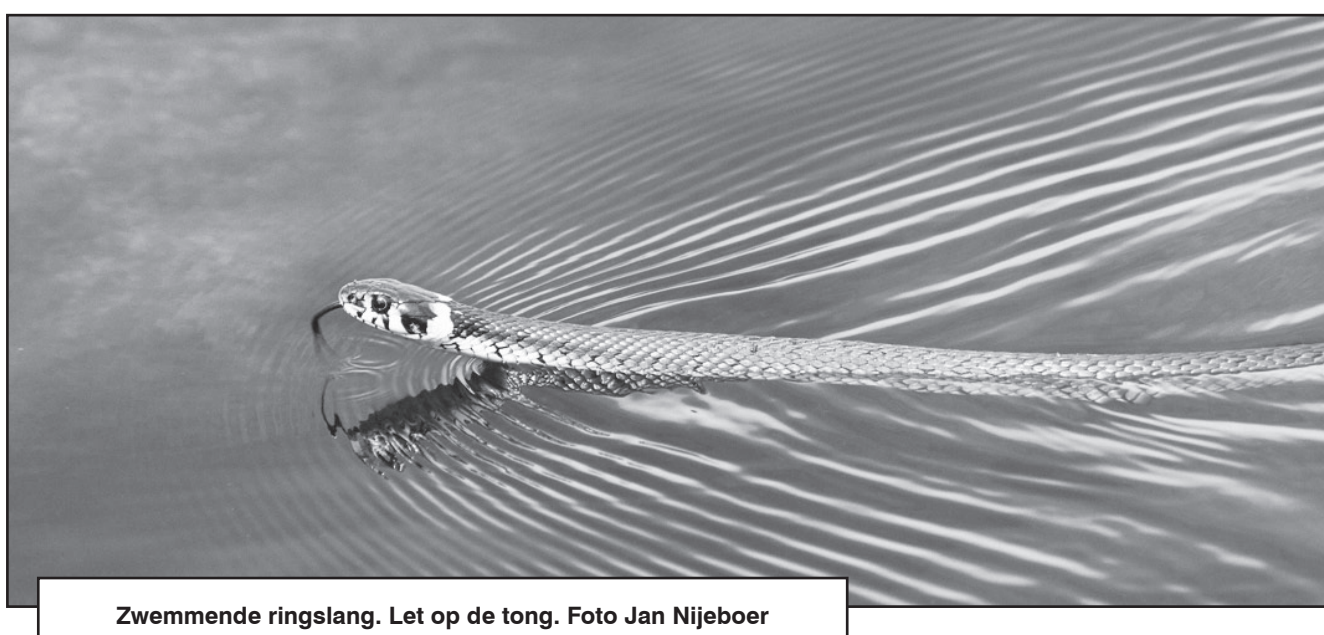

Ringslang zwemt in poelen Koeweide en Oude Kene

Langzaam glijdt de zwarte slang door de dichte vegetatie. Even is zijn kop te zien met rond de nek de niet geheel gesloten gele ring. De gespleten tong waaiert voortdurend uit de bek en vangt geurdeeltjes op. In de bek strijkt de tong langs het orgaan van Jacobson tegen het verhemelte. De ringslang oriënteert zich en ruikt met dit orgaan een kikker of een pad. Geen nood als de prooi te water gaat. Een ringslang zwemt graag en veel. Hij behoort tot de familie van de waterminnende slangen. Bang voor de ringslang hoeft je niet te zijn. Hij is bang voor ons en daardoor moeilijk te fotograferen. Zonnend, kruipend, zwemmend en duikend kunnen we ringslangen dicht bij huis zien. In en rond Hoogeveen is de kikkerjager bepaald niet zeldzaam. Paartjes vinden natuurlijke broeihopen om eieren te leggen. Kunstmatige hopen van hooi en riet zijn hier en daar aangelegd. Wie behoedzaam door het veld struikt, kan deze dieren zelfs zien vervellen.

Koeweide, volktuinencomplex Ons Domein, aan de randen van wijk Steenbergerweide, villapark aan 't Hoge Holt, Kinholtsbos, Grittenbos, langs het Oude Diep, Oude Kene, op het terrein van zorgboerderij De Naaberhoeve bij Echten en rond die prachtige ijsbaan in de heide bij Nieuw Balinge. Hier vind je de biotoop van de ringslang. De beheerder van De Naaberhoeve vond bij het omzetten van een mesthoop van gebonden mest de leerachtige eieren en bewaarde ze in een grote emmer in de broeikas. Ook op volktuinencomplex Ons Domein vind je ringslangen bij de mest- en composthopen. Soms liggen ze onder plastic zakken. In de buurt zijn poelen in de Koeweide. Hier jagen de slangen op kikkers. In het oostelijke deel van de Koeweide vond ik een slangenheid van 1.26 meter in de Koeweide. Omdat het vel puntgaaf was, nam ik het mee naar huis en spreidde de huid op de werkbank uit om te meten. De huid bleek 1.26 meter lang te zijn. Een dikke volwassen ringslang. Jammer dat ik dit forse exemplaar niet heb gezien. Later vond ik een huid van zeventig centimeter, maar die was door een muis voor de helft in diens hol getrokken en nogal beschadigd. Het gave slangenheid ligt nu in 't Struunhuus van IVN-afdeling Hoogeveen in Park Steenbergerweide. De foto's die ik van ringslangen heb kunnen maken laten de kop met de gele nekkring helaas niet zien. Op internet vond ik de foto van Jan Nijeboer van een zwemmende ringslang. Hij was bereid de foto af te staan voor het artikel. Het unieke van deze foto is, dat ook de gesleten tong is te zien.

Trucjes van prooien
Een zonnende ringslang verdwijnt bij nadering in de vegetatie of broeihoop. Een jagende ringslang laat zich bij bedreiging in het water zakken. Als weg en kan heel lang onder water

Zwemmende ringslang. Let op de tong. Foto Jan Nijeboer

blijven. Op de oever van een pool oriënteert een ringslang zich met zijn tong. Hij jaagt volledig op geur en ruikt een kikker of pad eerder dan de prooi hem ziet. Wie wel eens een pad heeft gepakt, weet dat het dier uit de huidknobbels begint te 'zweten'. Het wittige vocht is een giftig afweermiddel. Een ringslang geeft niets om dit vocht en dat weet de pad. Zogauw een pad een ringslang ziet, verheft hij zich op zijn poten. Hij maakt zich groot. Om extra groot te lijken pompt hij zich vol met lucht. Zo'n groot beest kan een juveniele ringslang afschrikken, maar een volwassen slang van meer dan een meter valt aan. Hij pakt de opgeblazen pad bij

Slangenhuid van 1.26 meter in de Koeweide. Foto Hero Moorlag

oievaar, reiger, buizerd en loslopende honden (Oude Kene!). Bij bedreiging scheidt hij vanuit zijn anus een vloeistof uit dat afschuwelijk ruikt naar knoflook en rotting. Het is een aasgeur. Dat schrikt een belager die niet van aas houdt direct af. Vervolgens keert de slang zich op zijn rug, verslapt en houdt zich dood. Roerloos blijft hij met open bek liggen. Uit de bek komt een beetje bloed. Schijn dood, maar in feite is hij alert en komt onmiddellijk weer tot leven zodag de aanvaller maar even niet oplet. De slang verrijkt razendsnel in de dichte vegetatie of in het water.

Eieren van een ringslang in de mesthoop van de Naaberhoeve. Foto Hero Moorlag

genbek. Een kikker heeft een andere truc bedacht. Bij nadering van een ringslang drukt hij zich plat tegen de grond in de hoop dat de slang hem niet ziet. De slang ziet hem ook niet, maar ruikt hem wel. De kikker is de pinet al springt hij in het water. De slang achtervolgt hem door behendig tussen de waterplanten te manoeuvreren. Omdat reptielen koudbloedig zijn, kunnen ze lang op één prooi teren. Pasgeborene ringslangen van tien centimeter jagen op insecten en spinnen.

Trucjes van ringslang
Jonge en volwassen ringslangen hebben veel vijanden: egel, bunzing,

De panische angst die sommige mensen hebben voor een ringslang is volslagen onterecht. Ver in de bek bevinden zich een paar piepkleine giftandjes die hij alleen gebruikt bij het doorslikken van een prooi. Bijten doen ringslangen bijna nooit. Niemand hoeft bang te zijn voor deze dieren. Ze vermijden contact met mensen en vluchten als je ze nadert. Mocht hij een dreigende houding aannemen, dan is dat bluf. Een adder is gemakkelijker te observeren dan een ringslang. Tegen de winter kruipen ringslangen in een broeihoop voor de winterslaap. Het kan zijn dat ze dat doen in een composthoop in de achtertuin of in een vorstvrije kelder. Wees niet bang, ze doen niemand kwaad. De grootste bedreigingen voor de ringslang zijn verdroging van de biotoop en het gemis aan broeihopen. Bij Hoogeveen gelden deze bedreigingen niet en dat moeten we zo houden.

De pagina Groen & Doen biedt de lezer elke week een mooi inhoudelijk verhaal van Hero Moorlag en daarnaast een variatie van artikelen met als raakvlak natuur, milieu, natuurhistorie, toerisme en natuurbeleving. In deze opzet werken Staatsbosbeheer (Hans Kruk), Natuurmonumenten (Rutger de Vries) en Stichting Het Drentse Landschap (Sonja van der Meer) samen met Hero Moorlag. Elke natuurorganisatie komt per toerbeurt aan bod. Maar eens in de vier weken is er ook ruimte voor onder meer IVN Hoogeveen en de Natuurvereniging Zuidwolde. Vandaag zijn er, naast het artikel van Hero, bijdragen van Joop Verburg van de Natuurvereniging Zuidwolde en Grietje Loof van IVN Hoogeveen.

Sterren op de grond

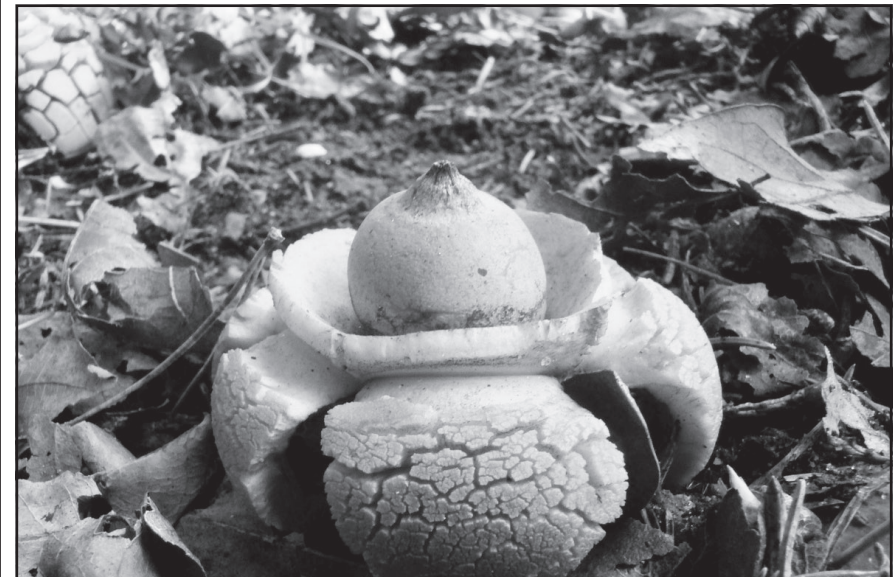
Voor sterren hoeft je niet alleen omhoog te kijken. Soms kun je ook sterren op de grond zien; aardsterren. Wanneer je er één vindt is de naam direct duidelijk. Stervormig uitgespreid ligt daar een stevige lichtbruine krans met in het midden een donkerbruin bolletje dat superzacht is en toch stevig.

Bij de minste of geringste beweging er tegenaan komt een wolkje uit de opening aan de bovenkant. Het gaat natuurlijk om een paddenstoel, die aardster heet. Hij komt als een soort tulpenbol uit de grond en breekt in een aantal slippen open. Die slippen buigen naar beneden, drukken langzamerhand de paddenstoel helemaal los van de grond, zodat de paddenstoel helemaal kan verdrogen. Het bolletje dat in het midden vrijkomt, is een stuifbal die sporen bevat en aantakking en regendruppels veroorzaken een wolk van rijpe sporen die naar buiten komt.

Bij de aardster op de foto komt er bij het naar beneden buigen van de slippen een scheur in de binnenkant van die slip. Terwijl de slip verder naar

beneden buigt, blijft het gebroken bovenste deel als een kraag rondom de stuifbal zitten. Dat verklaart de naam: Gekraagde aardster. In Zuidwolde is de Gekraagde aardster de laatste jaren steeds algemener geworden. Wanneer je bijvoorbeeld van het Tonckenshuys naar camping de Entekoele gaat over het brede pad, kun je aan de zuidkant van het pad vele exemplaren vinden in alle stadia van ontwikkeling. In Zuidwolde zijn inmiddels nog drie andere soorten aardsterren gevonden en elke keer is het een verrassing om zo'n bijzondere soort te ontdekken. Het is paddenstoelentijd; er op uit, naar buiten en genieten!

Joop Verburg
Natuurvereniging Zuidwolde

Juweeltjes

In het bos, in het bos... daar zijn de wilde dieren. 'Welke dan?', wil ik weten. En daar gaan ze, kinderen laten hun fantasie gaan en bedenken wat voor wilde dieren er dan kunnen zijn. Als ik vraag of er ook slangen voorkomen, dan is er geheid iemand die roept 'ja, een cobra of python'.

Ringslangen en adders? Ja, wel van gehoord maar nog nooit gezien en die zijn ook niet groot of giftig? Samen komen we altijd een heel eind en als we aan het einde van de excursie dan ook nog tegen elkaar kunnen zeggen: 'We hebben wilde dieren gezien', dan is dat natuurlijk helemaal mooi. Hoe anders is dat met paddenstoelen in het bos. Je struikelt er bijna over. Hoe zou dat toch komen? Paddenstoelen blijven fascinerend. Elk jaargetijde zijn ze wel te vinden, maar in de herfst worden ze massaal wakker. We zien ineens een vliegenzwam, je weet wel die van kabouter Spillebeem, rood met witte stippen, en ter plekke wordt je blij. Niet dat het herfst wordt natuurlijk, want de boodschap dat de zomer echt voorbij is, komt toch wel hard aan. Nee, van een vliegenzwam word je blij omdat het een prachtige paddenstoel is die er ook zo kleurrijk uitziet.

Herfst, herfst wat heb je te koop, duizend kilo bladeren op een hoop. Juist die duizend kilo bladeren, die afgevallen takken, de uitgebloede bloemen zorgen ervoor dat er in de herfst zoveel te zien is. In het Steenbergerpark, waar ons IVN Struunhuus staat, daar dacht ik in de maand oktober ook wel een echte paddenstoelenexcursie voor kinderen te kunnen organiseren. Helaas, het bleef erg droog in september en oktober en de paddenstoelenskundigen kwamen na een zoektocht naar paddenstoelen in het park terug met slechts vijf exemplaren. 'Met moeite gevonden', zo was de boodschap. Niet genoeg om een excursie aan te wijden. We besloten dus uit te wijken naar het Spaarbankbos, waar we struikdelen over de paddenstoelen.

Bij mij, en misschien ook wel bij jullie komt dan de vraag omhoog 'hoe kan het dat ze in het park niet te vinden zijn en wel in het bos?' Er staan toch ook heel veel bomen in het park, er liggen toch ook blaadjes?

Ja, er staan bomen, er vallen blaadjes, waarom zijn er dan amper paddenstoelen te vinden in het park? Kijk

je wel eens heel goed naar je tuin en zie je daar paddenstoelen zoals in het bos? Nee, ook niet echt. Het wordt dus tijd om eens te onderzoeken wat paddenstoelen precies zijn en waar ze van houden. Als wij van bloemen houden dan zaaien we zaadjes in het voorjaar en genieten we een zomer lang van bloeiende bloemen in de tuin. Als we van paddenstoelen houden dan zaaien we....

Nee, zo werkt dat dus niet. We zaaien misschien wel, maar geen paddenstoelen. Het grootste gedeelte van de paddenstoel zien we niet, dat zit onder de grond. Dat zijn de schimmeldraden, het mycelium. Onder de grond doet het mycelium heel nuttig werk en zorgt ervoor dat er in de herfst zoveel te zien is. In het Steenbergerpark, waar ons IVN Struunhuus staat, daar dacht ik in de maand oktober ook wel een echte paddenstoelenexcursie voor kinderen te kunnen organiseren. Helaas, het bleef erg droog in september en oktober en de paddenstoelenskundigen kwamen na een zoektocht naar paddenstoelen in het park terug met slechts vijf exemplaren. 'Met moeite gevonden', zo was de boodschap. Niet genoeg om een excursie aan te wijden. We besloten dus uit te wijken naar het Spaarbankbos, waar we struikdelen over de paddenstoelen.

Waarom zijn er dan niet tien van die soorten te vinden in het park? Misschien wordt het tijd om eens een cursus te gaan verzorgen in het IVN Struunhuus, een paddenstoelenexcursie, zodat we de geheimen van deze juweeltjes eens kunnen ontrafelen. Voor nu wens ik jullie een fijne wandeling in het bos, struikelend over de mooiste paddenstoelen. Juweeltjes zijn het.

Oh, en leg eens een paar dennenappels in de tuin, gewoon ergens in een hoekje. Ga eens kijken wat er gebeurt.

Op de hoogte blijven van de IVN activiteiten, check regelmatig onze website.

Grietje Loof
IVN Hoogeveen

